

❖ **İbn Sina**, *İhlas Sûresi Tefsiri*, Trc. Ahmet Hamdi Akseki, Haz. Ahmet Faruk Güney, 2. Baskı (DİB Yayınları, 2014), 55 s.

❖ **Taşköprizade Ahmed Efendi**, *Sûretü'l-Halâs fi Tefsîri Sûreti'l-İhlâs*, Thk. ve Trc. Ahmet Süruri, Ahmet Faruk Güney, 2. Baskı (DİB Yayınları, 2014), 102 s.

Ayşegül Topaloğlu*

Kur'ân'ın bütün olarak değil, belli sûrelerinin tefsir edilmesi şeklinde ortaya çıkan ve çeşitli sebeplerle kaleme alınan sûre tefsirleri özellikle Osmanlı tefsir geleneğinde önemli bir yer tutar. Sûrelerin faziletleri hakkındaki rivayetler (Yasin Sûresi'nin "Kur'ân'ın kalbi", İhlas Sûresi'nin Kur'ân'ın üçte birine denk olduğuna dair rivayetler gibi) bu sûreler üzerinde özel çalışmalar yapılmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca Kur'ân'ın tamamının tefsir ve tercümesinin zor ve zahmetli olacağı, dolayısıyla çok uzun vakit alacağı düşünülecek olursa en azından bir/birkaç sûrenin tefsirini tamamlama arzusuyla ulemanın bu tür tefsirler yazmaya yöneldiği söylenebilir. Sûre tefsirlerinin padişahların emriyle şehzade ve beyzadelerle Kur'ân ile birlikte Arap dilini de öğretmek için sırf öğretim amacıyla yazdırıldığı da -sûre tefsirlerinin yazılış amacı olarak sadece bunun gösterilmesi doğru olmamakla birlikte- ifade edilmektedir. Fatıha, Yasin ve İhlas Sûreleri tefsirleri, Tebareke ve Amme Cüzü tefsirleri bu türün en yaygın örnekleri arasındadır.

Kur'ân-ı Kerîm'in (mushaftaki sıralamaya göre) 112. sûresi olan, "kulhuvallahu ehad", "tevhid", "necat", "esas" vb. pek çok farklı adla anıldığı ifade edilen İhlas Sûresi, Allah'ın birliği ve benzersizliğini veciz bir şekilde ele alır. Sahih hadis kaynakları ve muteber tefsirlerde Kur'ân'ın üçte birine denk olduğuna dair rivayetlerin yer alması sûreye olan ilgiyi artırmış ve sûre, tefsir kitaplarında genişçe ele alınmasının yanında pek

---

* Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Bilim Dalı, atopaloglu@ktu.edu.tr

çok müstakil çalışmaya da konu olmuştur.

İhlas Sûresi, üzerinde müstakil olarak en çok tefsir kaleme alınan sûrelerden biridir. Bununla birlikte bu tefsirlerin büyük çoğunluğu yazma halinde bulunmaktadır. Bu eserler üzerinde, ilim dünyasına yeniden kazandırılmaları için tahkik, tercüme ve neşr çalışmaları yapılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basılan İbn Sina (ö. 428/1037) ve Taşköprîzade'nin (ö. 1561) İhlas Sûresi tefsirleri (tahkik ve tercüme) de bu kapsamda yürütülen çalışmalardan ikisidir.

İslam dünyasının en meşhur filozoflarından olan İbn Sina, İhlas Sûresi Tefsiri'ni felsefi bakış açısı ve ıstılahlarla kaleme almıştır. İbn Sina, ayetlerin ve kelimelerin ayrıntılı izahlarının yanı sıra nazımla ilgili bazı inceliklere, muhtemel sorulara ve bu sorulara vereceği cevaplara yer vermiştir. (Daha sonra eseri yayına hazırlayan tarafından bu kısımlara metinde geçen kelimelerden hareketle "letâif" ve "şekk ve tahkik" şeklinde başlıklar eklenmiştir. Eser son haliyle sekiz başlık ve bir hatimeden oluşmaktadır.) Ahmet Hamdi Akseki (ö. 1951) tarafından tercüme ve şerh edilen eser Ahmet Faruk Güney tarafından gözden geçirilip eksikleri tamamlanarak yayıma hazırlanmıştır. Ahmet Hamdi Akseki'nin izahlı tercümesi, metin ve tercüme uyumunu kontrol etme noktasında zorluk çıkarsa da bu izahların okuyucunun konuyu daha iyi anlamasına imkân sağladığı açıktır.

Taşköprîzade'nin kaleme aldığı eser ise ilkinde göre daha hacimlidir. Müellif eserini üç bölüme ayırarak sûreyi muhaddislerin, müfessirlerin ve mütekellimlerin yöntemiyle yani sırasıyla rivayetler ışığında, dil ve belagat açısından ve felsefî-kelamî yorumlarla incelemiştir. İlk bölümde müellif sûrenin nüzul sebebi ve faziletleri ile ilgili rivayetleri zikrederek tartışmalı hususlarda kendi tercihini ve gerekçelerini belirtmiş, sonraki bölümde sekiz başlık halinde sûrede yer alan kelimelerin tahlillerine yer vermiş, o bölümün hâtimesi olarak da sûrenin irabı ve tefsirini yapmıştır. Son bölümde ise Allah'ın zatı, sıfatları, yaratmasının keyfiyeti, ayetlerin ve kelimelerin dizilişi ile ilgili yorumlar sekiz "maksad"da sıralanmıştır.

Küçük hacimli bu iki kitap, Kur'ân-ı Kerîm'in en önemli sûrelerinden addedilen İhlas Sûresi'nin iki önemli müellif tarafından kaleme alınmış tefsirlerini (metin ve tercüme olarak) okuyucunun istifadesine sunması açısından değerlidir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu tür çalışmalara kıymet verdiğinin bir göstergesi olarak değerlendirebileceğimiz bir hu-

sus da eserlerin, kapak dizaynından kullanılan kâğıda kadar, son derece sık ve kaliteli bir şekilde basılmış olmasıdır.

Tercüme ve tahkik noktasında ise -her ne kadar titiz bir çalışma yürütüldüğü anlaşılıyor ise de- bir sonraki baskılar için yapılması gereken bazı düzeltmelerden bahsedilebilir. Nitekim her iki kitapta da bu konuda birtakım hatalar göze çarpmaktadır. En bariz hata ise “نَمْ يَلِدُ وَ نَمْ يُوَدُّ” ayetinin -Taşköprizade'nin eserinin tercümesinde geçtiği hemen hemen her yerde, İbn Sina'nın eserinde ise Hâtîme bölümünde- “doğmamış ve doğurulmamıştır” şeklinde tercüme edilmiş olmasıdır. Oysa bilinebileceği üzere نَمْ يَلِدُ, doğurmamış -çocuk sahibi olmamış- ve نَمْ يُوَدُّ ise doğmamış/doğurulmamıştır -anne/babası yoktur, varlığına kimse sebep değildir- anlamına gelmektedir. Yine Taşköprizade tefsirinde geçen “meslek” kelimesinin olduğu gibi bırakılmayıp “yöntem/metot” olarak tercüme edilmesi önerilebilir. Aynı eserde Arapça metin kısmında eserin aslından mı yoksa düzenlemeden mi kaynaklandığı belli olmayan yazım yanlışlarının (s. 25, 29, 31, 53, 55) da düzeltilmesi gerekmektedir. Tercüme metni ile tahkik metninin karşılıklı sayfalarda yer almaları inceleme ve karşılaştırma imkânı sunması açısından önemli olup bu çalışmalarda da bu husus dikkate alınmış gibi görünmektedir. Hata olarak görülmemekle birlikte göze çarpan bazı uyumsuzluklar, metinlerden bir tarafın diğer sayfaya kayması gibi durumlar ve gözden kaçmış olması muhtemel başka bazı eksikliklerin de yeniden gözden geçirilmesi önerilebilir. Bir editör takibiyle bu değerli çalışmaların yeni baskılarda daha mükemmel bir şekilde okuyucunun eline ulaşması ilim ve kültür âlemi için son derece faydalı olacaktır.